

КОН'ЮНКТУРА СВІТОВОГО АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ

У статті охарактеризовано поточний стан кон'юнктури світового агропродовольчого ринку. Оцінено зростання експорту та імпорту агропродовольчої продукції у світі. Прослідковано тенденцію до зростання індексу цін на сільськогосподарську продукцію, сировину та продовольство у розвинених країнах і країнах, що розвиваються.

Ключові слова: світовий агропродовольчий ринок, зростання індексу цін, кон'юнктура.

Постановка проблеми. Поглиблення процесів глобалізації та комплементарності національних економік має визначальний вплив на формування та функціонування всіх сегментів світового ринку, що насамперед є відображенням попиту та національних інтересів. Зміни споживчих уподобань в агропродовольчій сфері створюють новий попит на сільськогосподарську продукцію, сировину та продовольство. Протягом останнього часу актуалізувалася проблема продовольчої безпеки країн, що зумовлює особливе місце агропродовольчого сектору в системі національної економіки. Діагностика стану цього ринку дозволить визначити основні його проблеми, виявити динаміку експорту та імпорту. Ці положення обумовили вибір теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні та прикладні аспекти формування і функціонування аграрних ринків досліджені в працях зарубіжних учених: Д. Бузенкеля, Х.-Г. Бургера, Е. Волькена, С. фон Крамон-Таубадела, Ф. Крамера, Д. Кульмана, М. Кьолера, У. Кьостера, Д. Ленка, А. Мюллера, Р. Рупалли, Х. Тойтенберга, Т. Шмідта, М. Шмітца, Л. Штріве. Серед вітчизняних наукових праць заслуговують на увагу дослідження В. Андрійчука, В. Бойка, С. Кваши, Є. Кирилюка [1], Ю. Коваленка [2], М. Коденської, Т. Лодзинської [3], Г. Пасемко, П. Саблука, О. Шпикуляка, О. Шпичака.

Незважаючи на значну кількість наукових праць у цій сфері, викликають інтерес особливості формування світової кон'юнктури агропродовольчого ринку, його товарної та географічної структури, цінової політики в умовах глобалізації світової економіки, а також потребують додаткових досліджень. Особливу увагу привертає питання формування й зміни попиту і пропозиції на цьому ринку та причини, що їх зумовлюють.

Мета та методика досліджень. Метою роботи є дослідження світового агропродовольчого ринку, оцінка його стану та перспектив розвитку. *Об'єктом наукової роботи* є процес здійс-

нення міжнародної торгівлі продукцією агропродовольчого комплексу. *Предметом* дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів формування світового агропродовольчого ринку.

Теоретичною і методологічною основою дослідження є системно-синергетичний підхід, що розглядає розвиток світового агропродовольчого ринку в контексті концепцій його багатофункціонального розвитку з одночасним урахуванням тісного взаємозв'язку економіко-організаційних, суспільно-політичних, екологічних факторів. Теоретичною основою дослідження слугували фундаментальні дослідження аграрної економіки, результати досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців з проблем формування аграрного ринку.

Результати досліджень. Трансформація, ефективний розвиток та адаптація аграрного сектору країн до умов глобалізованої економіки є складним і суперечливим процесом, проте це одночасно є сучасною ознакою прогресивних перетворень. Важлива роль агропродовольчого сектору зумовлена його статусом як однієї з основних галузей матеріального виробництва для держав, на який покладено важливу місію – забезпечення продовольчою продукцією населення, сировиною суб'єктів промисловості, валютними надходженнями від експорту продукції.

Наукове осмислення будь-якого явища чи процесу починається з ідентифікації об'єкта та визначення його сутності. З методологічної точки зору необхідно, насамперед, розглянути досліджувану дефініцію. Під терміном «агропродовольчий ринок» треба розуміти поєднання ринків: сільськогосподарської продукції, сировини та готових товарів. Місія відповідного ринку полягає у задоволенні потреб суб'єктів ринку, якими є держава або група держав, споживачі, суб'єкти ринкової інфраструктури та суб'єкти господарювання. Особливе місце відводиться ТНК – як глобальному суб'єкту всіх міжнародних економічних відносин. Агропродоволь-

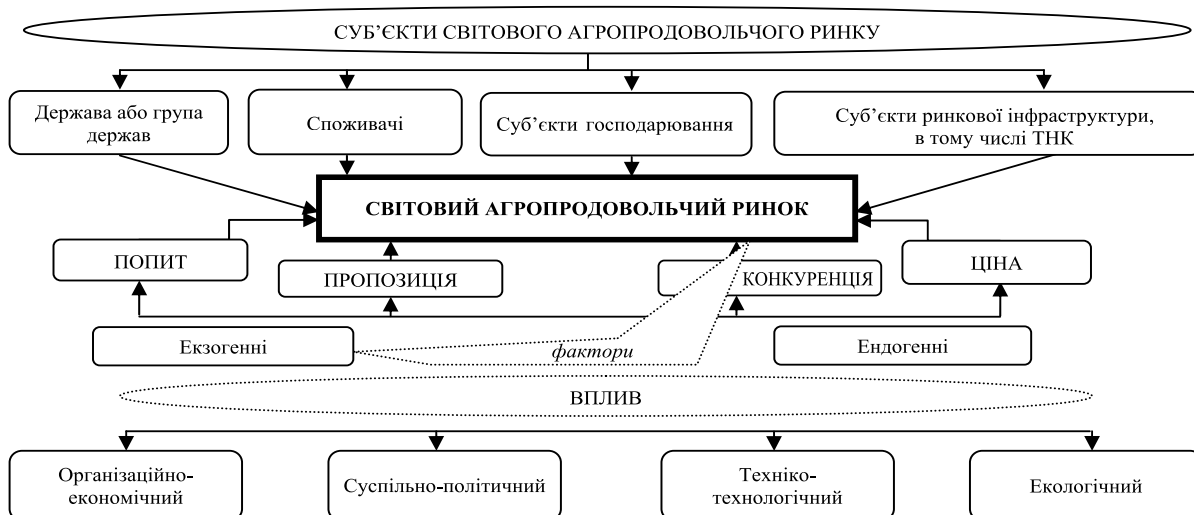

Рис. 1. Структура світового агропродовольчого ринку
Джерело: власні дослідження автора.

Рис. 2. Індекс цін виробників на агропродовольчу продукцію, 2010–2012 рр.
Джерело: побудовано на основі статистичних даних MBS [5].

чий ринок функціонує на загальних принципах, таких як орієнтація на споживача, свобода вибору виробника, конкурентний та комплементарний характер взаємовідносин учасників, пріоритет приватних інтересів.

Кон'юнктура агропродовольчого ринку характеризується такими економічними показниками: рівень попиту, рівень пропозиції, система цін та конкуренція. Також на світовий ринок впливають організаційно-економічні, суспільно-політичні, техніко-технологічні та екологічні фактори. Схематичний вигляд структури подано на рис. 1.

З метою діагностики кон'юнктури світового агропродовольчого ринку ми маємо розглянути попит та пропозицію, цінову ситуацію та фактори, які впливають на їх формування, а також дати характеристику стану та тенденціям на цьому ринку. Розрахуємо зміну експорту, імпорту (таблиця) та індекси цін виробників (рис. 2).

Експорт зріс на 48 % у 2011 р. порівняно з 2007 р., причиною такого зростання є збільшення попиту на агропродовольчу продукцію, що спричинено збільшенням кількості населення та зростанням доходів.

Для порівняння індексу цін взято різні регіони для того, щоб прослідкувати тенденцію зміни ціни у розвинених країнах і країнах, що розвиваються. Дані свідчать про те, що з кожним роком ціна зростає, винятком є Україна та Японія, де ціна несуттєво низилась у 2012 р. порівняно з 2011 р. [5], що пов'язано зі зростанням попиту на продовольчу групу товарів. Необхідно зазначити, що сільськогосподарське виробництво залежить від кліматичних умов, що характеризуються нестабільністю, а також високою собівартістю, яка має тенденцію до зростання у майбутньому.

На світовий агропродовольчий ринок нині впливає значна кількість економічних, соціальних та

Таблиця. Світовий експорт та імпорт агропродовольчої продукції у 2007–2011 рр., млн дол. США

Показник	Рік					2011 р. до 2007 р., %
	2007	2008	2009	2010	2011	
Експорт	912831	1117878	987366	1103958	1350733	148
Імпорт	873338	1063037	950224	1080037	1313940	150

Джерело: розраховано на основі статистичних даних FAOSTAT [4].

технічних факторів, основними є: макроекономічна невизначеність (ціни на нафту мають серйозний вплив на встановлення світової ціни на сільськогосподарську продукцію, знецінення долара може призвести до зниження конкурентоспроможності експортерів та збільшити рівень купівельної спроможності імпортерів); зміни цінової політики (через уповільнення зростання виробництва та збільшення попиту ціни триматимуться на високому рівні); доступність до продовольства є основною проблемою продовольчої безпеки; уповільнення зростання виробництва (причиною уповільнення є доступність до ресурсів, навантаження на навколишнє середовище та безпосередньо зростання витрат на виробництво); велике зростання попиту (характерно для Латинської Америки та Азії, пов'язано зі зростанням доходів, урбанізацією та зміною у структурі споживання); посилення торгівлі сільськогосподарською продукцією (країни з економікою, що розвивається, відіграватимуть головну роль у торгівлі, це стосується експорту кормового зерна, рису, олійних культур, олії, цукру, яловичини, птиці та риби).

Розглянемо зміни, які відбудуться у світовій структурі: глобальний зерновий ринок є нині уразливим, оскільки запаси зерна у країнах викликають стурбованість у світі, але очікується зростання виробництва на 1,4 % кожного року, 54 % із цього зростання припаде на країни, що розвиваються. Таїланд та В'єтнам стануть основними експортерами рису, а США залишаться провідним експортером пшениці та кормового зерна. Відбудеться зростання виробництва олії, в основному пальмової; цукру на 2 % щороку, основними виробниками залишатимуться Бразилія (50 % світової торгівлі) та Індія. Виробництво бавовни втрачатиме свою частину ринку, оскільки відбувається швидкий розви-

ток виробництва штучних волокон, очікується зниження у Китаї на 17 %, а в Індії – підвищення на 25 %, що позиціонуватиме її як найбільшого експортера. Очікуватиметься збільшення виробництва етанолу на 67 % протягом наступних 10 років, зокрема зросте споживання цукрової тростини (28 %), рослинних олій (15 %) і кормового зерна (12 %). Очікується зростання виробництва м'яса в країнах, що розвиваються, на 80 %; молочних продуктів, незважаючи на те, що існує дефіцит води та угідь. Так, зростання відбудеться у країнах, що розвиваються (74 %), зокрема 38 % зростання припаде на Китай та Індію. У торгівлі рибою теж простежуватиметься зростання в середньому на 5 % [6]. Отже, прогнозовані зміни у географічній та товарній структурі пов'язані зі швидким зростанням кількості населення та зростанням доходів на душу населення.

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити такі висновки.

Для багатьох країн гостро стоїть проблема продовольчої безпеки, тому агропродовольчому сектору буде приділено особливу увагу.

Нині простежується тенденція до збільшення попиту на сільськогосподарську та переробну продукцію, а також сировину. Ціни мають тенденцію до зростання, що пов'язано із швидко зростаючим попитом, природно-біологічним циклом виробництва сільськогосподарської продукції, високою собівартістю її виробництва, трудомісткістю організаційно-виробничих процесів та недостатністю техніко-технологічного забезпечення.

Зазначені тенденції матимуть глобальний характер, і простежуватиметься динамічне зростання експорту агропродовольчої продукції на світовому ринку, що є реакцією на зростання імпорту у відповідному сегменті ринку.

Список літератури

1. Кирилук Є. М. Аграрний ринок як економічна категорія: сутнісні ознаки й особливості / Є. М. Кирилук // Агросвіт. – 2011. – № 12. – С. 2–10.
2. Коваленко Ю. С. Аграрний ринок України: організація та управління / Ю. С. Коваленко. – К. : ІАЕ УААН, 1998. – 108 с.
3. Лозинська Т. Тенденції розвитку аграрного ринку в контексті державного регулювання [Електронний ресурс] / Т. Лозинська, Г. Пасемко. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pubupr/2011-1/doc/3/07.pdf.
4. Статистичні дані FAOSTAT [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://faostat.fao.org/site/339/default.aspx>.
5. Статистичні дані MBS [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unstats.un.org/unsd/mbs/app/DataSearchTable.aspx>.
6. OECD-FAO Agricultural Outlook 2013-2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/site/oecd-faoagriculturaloutlook/highlights-2013-EN.pdf>.

A. Ovcharenko

CONJUNCTURE OF WORLD AGRICULTURAL MARKET

Determined the current state of world agricultural market conditions. Reviewed the growth in exports and imports of agricultural products in the world. Examined the tendency to increase the price index of agricultural products, raw materials and food in developed countries and developing countries.

Keywords: global agricultural market, increase in prices, conjuncture.

Матеріал надійшов 04.02.2014